

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/114/161-164>

Lalə Bəxtiyarlı
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
magistrant
<https://orcid.org/0009-0005-7405-0961>
yusufovalala@gmail.com

Tədrisdə innovativ sinif idarəetməsi və dil bacarıqlarının inkişafı

Xülasə

Müasir sinif idarəetmə modelləri təhsilin keyfiyyətini artırmaq və şagirdlərin öyrənmə prosesində fəal iştirakını təmin etmək məqsədi daşıyır. Bu modellər arasında dəstək və inteqrasiya yanaşması, qayda və intizam modeli, eləcə də interaktiv və kommunikativ metodlar xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Müəllim-şagird münasibətlərinin inkişaf etdirilməsi, dərs prosesində aydın qaydaların müəyyən edilməsi və interaktiv metodların tətbiqi effektiv sinif idarəetməsinin əsas şərtləridir.

Azərbaycan dili dərslərində bu yanaşmaların istifadəsi şagirdlərin dil bacarıqlarının inkişafına müsbət təsir göstərir. Fəal təlim metodları, debatlar, qrup işləri və rollu oyunlar şagirdlərin nitq vərdişlərini formalaşdırmağa kömək edir.

Ali təhsil müəssisələrində sinif idarəetməsi daha strateji yanaşma tələb edir. Burada interaktiv metodlar və innovativ idarəetmə yanaşmaları müəllim-şagird əməkdaşlığını gücləndirir və təhsilin səmərəliliyini artırır. Ümumilikdə, müasir sinif idarəetmə modellərinin tətbiqi tədris keyfiyyətini yüksəltməyə və şagirdlərin akademik nailiyyətlərini artırmağa töhfə verir.

Açar sözlər: *sinif idarəetməsi, fəal təlim, interaktiv metodlar, nizam-intizam, dil bacarıqlarının inkişafı, kommunikativ yanaşma, təhsil idarəçiliyi*

Lala Bakhtiyarlı
Azerbaijan State Pedagogical University
Master student
<https://orcid.org/0009-0005-7405-0961>
yusufovalala@gmail.com

Innovative Classroom Management and Language Skills Development in Teaching

Abstract

Modern classroom management models aim to enhance the quality of education and ensure active student participation in the learning process. These models include the support and integration approach, are the particular importance among these models, such as the rule and discipline model, and interactive and communicative methods. Establishing positive teacher-student relationships, setting clear classroom rules, and implementing interactive teaching techniques are the key factors in effective classroom management.

In Azerbaijani language lessons, these approaches positively impact students' language skills. Active learning methods such as debates, group work, and role-playing contribute to develop students' speaking abilities.

Classroom management in higher education institutions requires a more strategic approach. Interactive teaching methods and innovative management strategies strengthen teacher-student collaboration and increase the efficiency of the educational process. Overall, the application of modern classroom management models enhance the quality of education and improve students' academic achievements.

Keywords: *classroom management, active learning, interactive methods, discipline, language skills development, communicative approach, educational management*

Giriş

Sınıf idarəetməsi tədris prosesinin uğurla həyata keçirilməsində mühüm rol oynayan əsas faktorlardan biridir. Müasir pedaqoji yanaşmalar göstərir ki, sınıf idarəetməsi yalnız intizam qaydalarının tətbiqindən ibarət deyil, eyni zamanda şagirdlərin motivasiyasını artırmaq, onların sosial-emosional inkişafını dəstəkləmək və akademik nailiyyətlərini yüksəltmək məqsədini daşıyır (Jones, Jones, 2015). Araşdırmalar sübut edir ki, səmərəli sınıf idarəetməsi müəllim və şagirdlər arasında qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq mühitinin formalaşmasına əsaslanır və bu da təlim prosesinin daha məhsuldar olmasına gətirib çıxarır (Emmer, Evertson, 2016).

Müasir sınıf idarəetmə modelləri müxtəlif pedaqoji konsepsiyalara söykənir və sınıf mühitinin daha məqsədyönlü təşkilinə xidmət edir. Bu yanaşmalar fərdi yanaşmanı təşviq etməklə yanaşı, şagirdlərin fəal iştirakını təmin edir və dərs prosesində interaktiv metodların tətbiqini stimullaşdırır (Marzano, Marzano, 2003). Xüsusilə, kommunikativ və fəal təlim texnikalarının istifadəsi sınıf idarəetməsinin effektivliyini artırır (Scrivener, 2012).

Tədqiqat

Azərbaycan dili dərslərində bu idarəetmə modellərinin tətbiqi dil öyrənmə prosesinin keyfiyyətini yüksəltməklə yanaşı, şagirdlərin tənqidi düşünmə, ünsiyyət və əməkdaşlıq bacarıqlarının inkişafına da müsbət təsir göstərir. Müasir təhsil yanaşmaları interaktiv metodların və diferensiallaşdırılmış tədris texnikalarının istifadəsinin şagirdlərin dil bacarıqlarının daha sürətli və effektiv inkişafına imkan yaratdığını vurğulayır (Məmmədova, 2024).

Bu məqalədə sınıf idarəetməsinin əsas nəzəri və praktik aspektləri araşdırılacaq, müasir modellərin Azərbaycan dili dərslərində tətbiqinin üstünlükləri təhlil ediləcək və onların tədris prosesinin keyfiyyətinə təsiri müzakirə olunacaq (Sarıbəyli, 2024).

Müasir sınıf idarəetmə modelləri təhsilin keyfiyyətini yüksəltmək və öyrənmə prosesini daha effektiv təşkil etmək üçün müxtəlif pedaqoji yanaşmalara əsaslanır. Bu modellər, müəllim və şagird arasında qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlığın qurulmasına, sınıf mühitində nizam-intizamın təmin edilməsinə və interaktiv tədris metodlarının tətbiqinə yönəlmişdir. Sınıf idarəetməsində uğur əsasən müəllim və şagird arasındakı sağlam münasibətlərdən asılıdır. Şagirdlərə öz fikirlərini sərbəst ifadə etməyə və dərs prosesinə fəal şəkildə qoşulmağa imkan yaratmaq sınıf mühitinin effektivliyini artırır (Marzano, Marzano, 2003).

Sınıf idarəetməsində müxtəlif yanaşmalardan biri də qayda və intizamın qorunmasına yönəlmiş modellərdir. Emmer və Evertson araşdırdıqları məlumatlarda qeyd etmişdir ki, sinifdə idarəetmənin səmərəli olması üçün əvvəlcədən müəyyən edilmiş qaydalar və gözləntilər formalaşdırılmalıdır. (Emmer, Evertson, 2016) Bu, şagirdlərə məsuliyyət hissi aşılamaqla yanaşı, onların dərs prosesinə daha planlı və sistemli şəkildə qoşulmasına şərait yaradır. Bundan əlavə, müasir pedaqogika interaktiv və kommunikativ metodların tətbiqinin əhəmiyyətini vurğulayır. Wright hesab edir ki, sinifdə kommunikativ və interaktiv mühitin yaradılması şagirdlərin dərəcə marağını artırır və öyrənmə prosesini daha səmərəli edir (Wright, 2005). Scrivener isə müəllimin çevik və adaptiv yanaşmasının sınıf idarəetməsinin effektivliyini artırdığını bildirmişdir (Scrivener, 2012).

Azərbaycan dili dərslərində bu idarəetmə modellərinin tətbiqi şagirdlərin fəal iştirakına imkan yaradaraq onların dil bacarıqlarının inkişafına kömək edir. Fəal təlim metodları sınıf idarəetməsində mühüm yer tutur. İnteraktiv təlimin şagirdlərin motivasiyasını artırdığını və bilikləri daha yaxşı mənimsəməyə şərait yaradır (Veysova, 2007). Azərbaycan dili dərslərində dialoqlar, debatlar və qrup işləri kimi üsulların tətbiqi şagirdlərin dil bacarıqlarının təkmilləşməsinə imkan verir. Bu yanaşma yalnız öyrənmə prosesini aktivləşdirmir, həm də şagirdlərin öz fikirlərini sərbəst ifadə etməsinə və ünsiyyət bacarıqlarının inkişafına töhfə verir.

Dərs prosesində qaydaların və nizam-intizamın qorunması da vacib amillərdən biridir. Müasir təlim metodlarının tətbiqi ilə dil qaydalarının öyrədilməsi daha effektiv olur (Məmmədova, 2024). Müəllimlər qaydaların izahını oyunlar, situasiya tapşırıqları və interaktiv metodlarla birləşdirərək

şagirdlərin dərs prosesinə marağını artırmalıdırlar. Bununla yanaşı, sinifdə kommunikativ və interaktiv mühitin formalaşdırılması vacibdir (Brown, 2007). Azərbaycan dili dərslərində bu yanaşmanın tətbiqi şagirdlərin dil bacarıqlarının inkişafına kömək edir. Məsələn, rollu oyunlar, müsahibələr və müzakirələr kimi fəaliyyətlər vasitəsilə şagirdlərin danışıq bacarıqları gücləndirilə bilər (Təhsil İnstitutu, 2020).

Ali təhsil müəssisələrində sinif idarəetmə modellərinin tətbiqi daha strateji yanaşma tələb edir. Cabbarov R. isə qeyd edir ki, təhsil müəssisələrində idarəetmə strukturu sinif idarəetmə modelinin uğurlu tətbiqinə birbaşa təsir edir (Cabbarov, 2001). Bu baxımdan, ali təhsil müəssisələrində müasir sinif idarəetmə metodlarının tətbiqi müəllim-şagird əməkdaşlığını və dərs prosesinin səmərəliliyini artırır. İnnovativ təlim metodlarının istifadəsi, interaktiv mühitin yaradılması və fərdi yanaşmaların tətbiqi ali təhsildə sinif idarəetməsinin effektivliyini artıran əsas amillərdəndir (Ryan, Deci, 2000).

Ümumiyyətlə, müasir sinif idarəetmə modelləri yalnız sinifdə nizam-intizamı qorumağa deyil, həm də interaktiv və kommunikativ mühitin yaradılmasına, şagirdlərin fəal iştirakı ilə onların təlim nəticələrinin yüksəldilməsinə xidmət edir. Azərbaycan dili dərslərində bu yanaşmaların tətbiqi şagirdlərin dil bacarıqlarının inkişafını dəstəkləyir və ümumilikdə təhsil keyfiyyətinin artırılmasına mühüm töhfə verir (Evertson, Weinstein, 2013).

Nəticə

Müasir sinif idarəetmə modelləri tədris prosesinin səmərəliliyini artırmaqla yanaşı, şagirdlərin fəal iştirakını təmin edir, onların dil bacarıqlarına müsbət təsir göstərir və sinif mühitində nizam-intizamın qorunmasına kömək edir. Sinif idarəetməsinin əsas məqsədi təkcə qaydaların tətbiqi deyil, eyni zamanda şagirdlərin öyrənmə prosesində daha aktiv iştirakını və onların sosial-emosional inkişafını dəstəkləməkdir. Bu baxımdan, sinifdə dəstək mühitinin yaradılması, müəllim və şagirdlər arasında effektiv ünsiyyətin qurulması və interaktiv təlim metodlarından istifadə edilməsi uğurlu sinif idarəetməsinə töhfə verir.

Azərbaycan dili dərslərində müasir sinif idarəetmə modellərinin tətbiqi şagirdlərin öyrənməyə marağını artırır və onların dil bacarıqlarını sistemli şəkildə inkişaf etdirməyə imkan yaradır. Fəal təlim metodları – qrup işləri, debatlar, rollu oyunlar və situasiya tapşırıqları – şagirdlərin ünsiyyət bacarıqlarını təkmilləşdirməklə yanaşı, onların tənqidi və yaradıcı düşünmə qabiliyyətlərini də inkişaf etdirir. Eyni zamanda, qayda və intizamın qorunması təlim prosesinin davamlılığını təmin edir, şagirdlərdə məsuliyyət hissini gücləndirir və onların akademik nailiyyətlərinə müsbət təsir göstərir.

Ali təhsil müəssisələrində sinif idarəetməsi ilə təhsil idarəçiliyi arasında balanslı münasibətin qurulması tədrisin keyfiyyətinə əhəmiyyətli təsir edir. Təhsil müəssisələrinin idarə olunmasında müasir pedaqoji yanaşmaların tətbiqi müəllim-şagird əməkdaşlığını möhkəmləndirir və öyrənmə mühitini daha səmərəli edir. İdarəetmə strukturlarının tədris prosesinə uyğun tənzimlənməsi, innovativ metodların istifadəsi və fərdi yanaşmaların təşviqi ali təhsildə sinif idarəetməsinin effektivliyini artıran əsas amillərdəndir.

Ümumilikdə, müasir yanaşmalara əsaslanan sinif idarəetməsi təhsilin keyfiyyətini yüksəldir və şagirdlərin akademik və sosial bacarıqlarının inkişafına dəstək olur. Azərbaycan dili dərslərində bu modellərin uğurlu tətbiqi şagirdlərin dil öyrənmə prosesində fəallığını artırmaqla yanaşı, onların müstəqil düşünmə və ünsiyyət qabiliyyətlərinin formalaşmasına da imkan yaradır. Beləliklə, sinif idarəetməsində müasir strategiyaların səmərəli şəkildə həyata keçirilməsi tədris prosesini daha məhsuldar və dinamik edir.

Ədəbiyyat

1. Brown, H.D. (2007). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy (3rd ed.)*. White Plains, NY: Pearson Education.
2. Cabbarov, R.H. (2001). *Təhsil müəssisələrinin idarəetmə məsələləri*. Bakı: Təhsil.
3. Emmer, E.T., Evertson, C.M. (2016). *Classroom Management for Middle and High School Teachers (10th ed.)*. Boston: Pearson.

4. Evertson, C.M., Weinstein, C.S. (Eds.). (2013). *Handbook of Classroom Management: Research, Practice, and Contemporary Issues (2nd ed.)*. New York: Routledge.
5. Jones, V., Jones, L. (2015). *Comprehensive Classroom Management: Creating Communities of Support and Solving Problems (11th ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
6. Marzano, R.J., Marzano, J.S. (2003). The Key to Classroom Management. *Educational Leadership*, 61(1), 6-13. https://bottemabeutel.com/wp-content/uploads/2014/01/Marzano-Marzano.pdf?utm_source=chatgpt.com
7. Məmmədova, K. (2024). *Azərbaycan dili dərslərində müasir təlim metodları ilə dil qaydalarının öyrədilməsi yolları*. Bakı: Təhsil Nəşriyyatı.
8. Ryan, R.M., Deci, E.L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 54–67. https://www.selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000_RyanDeci_IntExtDefs.pdf?utm_source=chatgpt.com
9. Sarıbəyli, F. (2024). *Ali təhsil müəssisələrinin idarəetmə modellərinin müqayisəli-tarixi təhlili*. *Azərbaycan Məktəbi*, 706(1), 107-113.
10. Scrivener, J. (2012). *Classroom Management Techniques*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Təhsil İnstitutu. (2020). *Müasir dərslər modelinin təşkili və qiymətləndirilməsi*. Bakı: Azərbaycan Respublikası Təhsil İnstitutu.
12. Veysova, Z. (2007). *Fəal (interaktiv) təlim: müəllimlər üçün vəsait*. Bakı: UNICEF.
13. Wright, T. (2005). *Classroom Management in Language Education*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Daxil oldu: 06.12.2024

Qəbul edildi: 11.03.2025